

A bibliolog írásmegértés Modern „midrás” mint egy lehetséges módszer a katekézisben

Ez a tanulmány a magyar nyelvterületen kevésbé ismert bibliolog írásmegértés módszerét mutatja be, amelyet méltán neveznek „modern midrás”-nak. Az amerikai eredetű bibliolog módszer erre a történetmesélő hagyományra alapoz, de másképpen, mint az európai bibliodráma, pontosabban bibliadráma. A tanulmány első részében ezt is tisztázzuk. Egyetlen mondatban úgy foglalthatnánk össze, hogy a bibliai történetet megérteni kívánó személy egyszerre lesz a történet élő szereplője és a folyamatoknak a jelenben önreflexióra képes, elmélyült megfigyelője. Egy határállapot, ami megnyit egy világot, amit pusztán értelemmel nem érhetünk el. A tanulmány második részében a bibliolog írásmegértés módszerének menetét ismertetjük, majd végül azt a lehetőséget elemezzük, hogy ez miként segíthet a katekézisben.

1. A bibliolog írásmegértés rövid története

A bibliolog írásmegértés megszületésénél ott bábáskodott a pszichodráma, a bibliodráma s annak speciális válfaja, a bibliadráma. Gyakran származik félreértés abból, hogy az Amerikai Egyesült Államokban, ahonnan ez a módszer származik, bibliodrámának nevezik, míg ez az elnevezés Európában egy másféle szövegfeldolgozást jelent, s ezért itt a „bibliolog” megkülönböztető nevet kapta, és ez terjedt el magyar nyelvterületen is. Ahhoz azonban, hogy pontosan érthessük, milyen módszert fed a bibliolog megnevezés, meg kell ismerkednünk röviden a többi elnevezéssel.

Pszichoterápia

A pszichoterápia¹ pszichológiai eljárások alkalmazása pszichológiai zavarok kezelésére. A pszichoterápia négy fő formája: a behaviorista, a kognitív,

---

¹ „[...] görög szó, pszichés, ill. pszichogén zavarok kezelésében alkalmazott eljárások összefoglaló elnevezése. [...] A pszichoterápiákban számos technikát, egyéni, illetve csoportterápiás módszert dolgoztak ki; a pszichoterápiás módszerek közül legjelentősebbek a verbális te-

a humanisztikus és a pszichoanalitikus. Ezeknek számos változata és kombinációja létezik.²

Pszichodráma

A pszichodráma pszichoterápiás, verbális terápiás módszer, amelyet Jacob L. Moreno amerikai pszichiáter dolgozott ki. A diagnózisban és pszichoterápiában használják. A pszichoterápiában az alanynak bizonyos jeleneteket kell eljátszania a páciensek és terapeuták előtt. A jelenetek „a páciens személyes és társas konfliktusainak előhívását szolgálják”.³ Olyan „csoportterápiás módszer, amelynek keretében személyes konfliktusok és szociális szerepek szcenikus megjelenítésére kerül sor”, és ezt a nézők és a szereplők dolgozzák fel és értelmezik.⁴

Bibliodráma

A bibliodráma a pszichodráma adott kötött szövegeket használó módszere. Alapértelmeiben könyvek szövegének dramatizálása, eljátszása, előlétele, a szereplők megelevenítése, majd pedig a felkeltett érzések és gondolatok megosztása. „Észlelésen alapuló bibliodramatikus kifejezőmód [...], egy szövegre irányuló testmunka.”⁵ Az Európában ismert bibliodráma felveszi a szerepeket, és amennyire csak lehet, ragaszkodnak a kötött szöveghez, amelyet csak akkor egészítenek ki, ha ezzel árnyalják a szöveget. A módszer az 1990-es években lett ismertté magyar nyelvterületen, főleg annak speciális válfaja, amely a Szentírás szövegeit eleveníti meg. Ennek a helyes megnevezése a bibliodráma, de nem ez terjedt el. Ez a módszer a hermeneutikához,⁶ az exegézishez és a liturgikához mint teológiai tudományokhoz áll közel, és a Szentírást használja alapszöveggé.⁷

---

rapiás formák.” Blanz, Matthias – Heinrich, Alexander – Heinrich, Antonia et al.: *Pszichológiai Lexikon. 200 illusztráció, 50 áttekintő cikk, 5000 tárgyszó*. Helikon Kiadó, Budapest 2007, 369.

² Statt, David A.: *Pszichológiai kisenciklopédia*. Ford. Ehman Bea, Bánki Dezső. Kossuth Könyvkiadó, 1999, 155.

³ Uo. 152.

⁴ Blanz, Matthias – Heinrich, Alexander – Heinrich, Antonia et al.: *i. m.* 362.

⁵ Kubitz, Ellen – Schramm, Tim: *Bibliodráma. Élő istentisztelet. Keresztység a mindenmapokban*. Ford. Varga Péter Pius. Egyházfórum – Magyar Bibliodráma Egyesület, Budapest 2006, 7.

⁶ Nyári, Péter – Pásztor Antal: Szöveg és módszer. Találkozás önmagunkkal – Találkozás a Bibliával. In: *Embertárs* (2013/1), 3–9. 4.

⁷ „2. A bibliodráma, mint módszer, lehetőséget kínál arra, hogy az egyén csoporthelyzetben újszerű módon *személyes élményhez* jusson abból a célból, hogy így a maga számára felfedezze és értelmezze a bibliai szöveg „üzenetét”. A bibliodramatikus folyamat során

A bibliodrámában részt vevő személyek egész testükkel-lelkükkel játszanak, és egy-egy ülés megszervezésében annyi apró részlet fontos, hogy gyakran csak képzett pszichoterapeuta vezethet ilyet.⁸

A bibliodrámák és a bibliodráma kifejezések sajnos összemosódtak: mindenhol a bibliodrámák kifejezés maradt meg. Ezért a tanulmányban az álló betűs bibliodrámák lesznek a bármelyik könyvet elemző technika, és a dőltött *bibliodrámák* lesznek a Szentírást elemző technika.

Mini bibliodrámák

A mini bibliodrámákban⁹ kicsi figurákkal játszatják el a szerepeket. Egy személy akár több szerepet is eljátszhat. Mindegyik álláspontot fel lehet venni. Ezután következik a megélt érzések és gondolatok megbeszélése.

Bibliodrámák

A *bibliodrámák* az Amerikai Egyesült Államokban¹⁰ visszatér az alapokhoz, és a pszichodráma felé áll közel. A résztvevő kap egy szerepet, belép a szerepbe, hozzáadja a történethez, majd kilép a szerepből, és reflektál a történetre. A módszert Peter A. Pitzele dolgozta ki azzal a céllal, hogy a szent szövegekhez való kapcsolódást tanítsa meg a fiatal rabbiknak, viszont nem a Szentírást elemzés általi megértése, hanem olyan mélyebb megélése érdekében, amely által a belső tapasztalat, az addig kimondatlan kimondása lesz a kulcs. A módszert ezért nevezik „modern midrás”-nak is. Itt az eredeti ősi történetet a szöveget olvasó személy ehhez társított, saját története

---

a résztvevő a bibliai szöveggel találkozáskor számos ponton szembesülhet önmagával, életével, problémáival, és reflektálhat rájuk. 3. A bibliai szövegek elsősorban nem történeti dokumentumok, hanem *egykor* élt emberek *akkor* létrejött érintettségét írják le. Amikor egy bibliai történettel dolgozunk, munkamódszerünk lényegében abból áll, hogy az *egykori* konkrét helyzeteket rekonstruáljuk *itt és most* abból a célból, hogy megtudjuk, mit éltek át a történetek szereplői *akkor és ott*. Olyan »visszautat« járunk végig, amelynek során a biblikus tudományok segítségével kísérletet teszünk arra, hogy megközelítsük és értelmezzük az élményt, amit a Bibliában leírt esemény jelenthetett azok számára, akik átélték.” Nyári, Péter: A pszichodráma alapú bibliodrámák „Ars Poetikája”. In: Nyári, Péter – Sarkady, Kamilla (szerk.): *Bibliodrámák*. Harmat Kiadó, Budapest 2008, (9–12) 9.

⁸ Ld. még Geisler, Lotta: *Security and Risks in Bibliodrama*. https://www.bibliodrama.fi/wp-content/uploads/2020/06/security_and_risks_in_bibliodrama.pdf (2024. febr. 27.).

⁹ Angerer, Adrienne: *Zákeus – mini bibliodrámák bibliai figurákkal*. Ld. https://kateketa.weebly.com/uploads/2/1/3/9/21392346/zakeus_-_mini_bibliodrama_bibliai_figurakkal.pdf (2024. febr. 27.).

¹⁰ Pitzele, Peter A.: *Our Father's Wells. A Personal Encounter with the Myths of Genesis*. HarperCollins, San Francisco 1995, 7.

fogja érthetőbbé tenni. Az európai *bibliodráma*ban az elme akarja megérteni azt, ami a szövegben van, és ezt testestől-lelkestől kívánja átélni. Az amerikai *bibliodráma* a fantázia, a képzelet, a beleélés által kívánja felfedezni azt, ami a szöveg mögött és a szavak, a betűk közötti térben van. Míg az előbbi a szöveg igazságát és egzisztenciát megrendítő mélységét kívánja felfedni, addig az utóbbi a szövegekhez gondolható és elbeszélhető történetek által nyújtott új lehetőségeket keresi. Nem véletlen, hogy Pitzele az *Our Father's Wells* című könyvét ajánlotta egyik kliensének, aki megértette, mi a lényege ennek a módszernek, s aki így jelzett vissza, amikor afelől kérdezték, hogy mit nyert azáltal, hogy beleélte magát az Édenkertből kiűzetett Éva szerepébe: „Most olyan választásaim és hangjaim vannak, amilyenek eddig soha nem voltak [...]”¹¹

Bibliolog

A bibliolog az Amerikai Egyesült Államokból származik, és ez a Peter A. Pitzele által kidolgozott *bibliodráma* Európában meghonosodott neve. Ezzel különböztetjük meg az európai *bibliodrámatól*. Ezt Uta Pohl-Patalong teszi közismertté világszerte, amikor megírja *Bibliolog. A Creative Access to the Bible*¹² című könyvét, és nemsokára németül és angolul is kiadja. Ő európaiként igyekszik használni a bibliolog technikát a homiletikában és a liturgiában is, ezzel pedig tágas teret nyit olyan kérdéseknek és lehetőségeknek, amelyek egy istentiszteletet alakíthatnak.

Biblioterápia

Az irodalomterápia olyan módszer, amelyben bizonyos szövegeket használnak és alkotnak a jobb önmegértés és a problémamegértés céljából. Itt is a történet elmondása és újramondása a kulcs, de főleg saját történetekkel.¹³

Irodalomterápia

Az irodalomterápia olyan módszer, amelyben bizonyos szövegeket használnak és alkotnak a jobb önmegértés és a problémamegértés céljából. Itt is a történet elmondása és újramondása a kulcs, de főleg saját történetekkel.¹⁴

¹¹ Pitzele, Peter A.: *Our Father's Wells*, 3.

¹² Pohl-Patalong, Uta: *Bibliolog. A Creative Access to the Bible*. Kolhammer, Stuttgart 2015.

¹³ Szávai Iлона: Beszélgetés Bartos Évával. In: Bartos Éva (szerk.): *A biblioterápia közelről. „A szentendrei modell”*. Pont Kiadó, Budapest 2020, (7–12) 7.

¹⁴ Béres Judit: *Élet a sorok között. Irodalomterápiás gyakorlatok mindenkinek*. Libri Kiadó, Budapest 2021.

A felsorolt fogalmak egyáltalán nem könnyű, de annál fontosabb szét-szalazása és tisztázása után az Amerikai Egyesült Államokban létrejött *bibliodráma*, a bibliolog kialakulásának rövid történetét ismertetjük.

A *bibliodráma* „egy nem sokat ígérő magból nőtt ki”¹⁵ – állítja Peter A. Pitzele, a módszer megalkotója, aki angol irodalomból doktorált és klinikai pszichodráma-csoportvezető volt, tehát nem akadémiai szinten foglalkozott a Szentírással. 1984-ben a mentora és barátja, dr. Samuel Klagsbrun, aki a Jewish Theological Seminary pasztorálpszichiátriai professzora volt, megkérte, hogy helyettesítse őt. Bár legszívesebben megfutamodott volna, végül mégis elvállalta, abban reménykedve, hogy irodalmi doktori képzettségével és pszichodráma-csoportvezetői tapasztalatával majd csak rá tudja venni a hallgatókat a szerepjátékra. Azt vizsgálták meg, hogy mit érezhetett Mózes a maga szolgálatának különböző szakaszaiban, a diákok pedig úgy választották ki a szövegeket, hogy azok Mózes vezetői képességeinek különböző aspektusait mutassák be. Pitzele kérésére úgy kellett válaszolniuk az általa feltett kérdésekre, hogy Mózes sarujába léptek, és az ő nevében beszéltek el érzéseiket, megéléseiket. Élete leghosszabb órája után igencsak meglepődött, amikor a diákok nagyon hasznosnak értékelték az órát, mert nemcsak arra jöttek rá, hogy egy bibliai hős is hús-vér ember, hanem szembesültek a maguk vezetői képességeit illető kérdésekkel is. Pitzele ekkor találkozott először a „midrás” kifejezéssel, amely annak az ősi elbeszélő-magyarázó hagyománynak a megnevezése, amely a képzelet erejével, magyarázatokkal, elbeszélésekkel tölti ki, oldja fel vagy hidalja át a bibliai történetek szövegében mutatkozó töréseket, ellentmondásokat vagy következetlenségeket. Minél többet tudott meg a midrásról és mélyült el saját munkájában, annál jobban megértette, hogy egy ősi megértési formába kapcsolódott be, amely által a szent és változhatatlan iratok párbeszédet folytatnak a hétköznapi és változó személyes élettel.

Az első alkalmat még számos más alkalom követte. A szent szövegek és a szerepjátás közötti tánc egyre mélyebbre vitte Pitzelét a Biblia ilyen módon történő megközelítésében, hogy aztán meg is alkossa a maga amerikai *bibliodráma* módszerét, amely a kapcsolatot és kommunikációt részesíti előnyben a hitmélyítéssel és az elmélyült megértéssel szemben, amely az európai *bibliodráma*t jellemzi. Itt az Örökkévalóhoz való személyes közelebb kerülés

---

¹⁵ Pitzele, Peter A.: *Scripture Windows. Toward a Practice of Bibliodrama*. Torah Aura Productions, Los Angeles, USA 1998, 14.

és a vele való kapcsolat a folyamat következménye, nem pedig célja. Ez lehet a magyarázata annak, hogy nagyon sok helyen használják zsinagógai és egyházi oktatási és liturgikus kereteken kívül is.¹⁶ Pitzele *Our Father's Wells* című könyve az első foglalkozások leírásait tartalmazza, amelyek egyben a módszer kialakulásába nyújtanak betekintést.

2. Miben áll a bibliológ írásmegértés folyamata?

A bibliológot mint írásmegértési folyamatot Pitzele a *Scripture Windows. Toward a Practice of Bibliodrama* című könyvében írja le részletesen, és szinte tankönyvszerűen magyarázza el, hogy miként működik az általa kifejlesztett módszer, amely a szövegközpontú vagy midrás-technikájú *bibliodráma*. Pitzele még nem használja a bibliológ elnevezést. Módszerének kifejlesztését azzal indokolja, hogy a Biblia mellé olyan tanítókra van szükség, akik „egyaránt szenvedélyesek és műveltek, intelligensek és tudományosak”, de egyben jártasak világi életben is, és úgy tekintenek a Bibliára, mint ami „élő mítosz”, s „amely jelentőségteljes és felzaklató, s még mindig képes elakasztani a lélegzetünket”.¹⁷

A Peter A. Pitzele-féle *bibliodráma* olyan midrás-típusú megértési módszer, amely vitatja, megkérdőjelezi a régi paradigmákat, és újakat ajánl fel helyettük.¹⁸ Élő történetmesélés, akárcsak az eredeti történetek, és úgy kapcsolódik a régi történetekhez, hogy a jelenből párbeszédet folytat velük. A párbeszédnek az a kimondatlan célja, hogy a mítosz ne ősmúlt, hanem jelen idejű legyen, s ezáltal közelebb kerüljön az eredeti történetekhez, mint bármelyik írott kommentár.¹⁹ Ebben a vonatkozásban Pitzele így fogalmaz:

„Az lett világossá előttem, hogy a Szentírás egyfajta forgatókönyv, amelyben a régi történetek részletei nyújtják az improvizatív hermeneutika csupasz csontjait.”²⁰

Az első lépés a történetben előforduló személyek, állatok vagy tárgyak szerepének felvétele. A bibliológ folyamat szereplői lehetnek a bibliai történet valós karakterei, például Ádám és Éva; de lehetnek fiktívek is, mint

¹⁶ Pitzele, Peter A.: *Scripture Windows*, 14–15.

¹⁷ Uo. 13.

¹⁸ Uo.

¹⁹ Uo. 31.

²⁰ Uo. 29.

például Noé felesége vagy Ábrahám édesanyja. Megszólalhatnak állatok, például az édenkerti kígyó, esetleg földrajzi helyek, a Jordán folyó vagy a Sínai-hegy. Nyilván szót kaphatnak az angyalok, Isten vagy a Sátán. Az apokrif iratok szereplőit megszólaltathatjuk, ha az ezekben megírt történeteket akarjuk megeleveníteni. Ha a csoport lehetőséget ad rá, akár olyan híres személyiségeket is megeleveníthetünk, mint Philón, Augusztinus vagy Majmonidész.²¹ A szerepek felvállalásával tehát megszületik az elhatározás: hangot adunk a lehetőségnek. Nem az lesz a fontos, hogy pontosan hogyan történt a múltbeli esemény, hanem az, hogy miként segít a képzelet és az érzelemlátás rálátni arra, ami az ismert történettel egyidejűleg zajlott. A *bibliodráma* hangot a szereplőknek, s mivel nem enged előkészületet, a hang a személyes életből fakadóan spontán, meglepő és egyedi. Itt van lehetőség a mélyes tisztelet és a lázadás kinyilvánítására, jöhet a humor és érhet gyász, áldás, és fellobbanhat a gyilkos düh. A módszer ellenáll mindenféle „ezt így kell érteni” parancsoknak, a hagyományoknak és az egyféle viszonyulásnak. Ellenáll a dogmatikusságnak, hierarchiának, cenzúrának,²² ezért a *bibliodráma* magától értetődően felszabadító.²³

Pitzele félelem nélkül nyúl a legnehezebb történetekhez is azért, hogy megérthesse az emberi létet, és mitikus nyelvezetet biztosít ahhoz, hogy annak szereplője elmondhassa a maga igazát.²⁴ A bibliolog Írás-megértés folyamatához kapcsolódó alkalmak nem spontán lefolyásúak, hanem vezetettek, viszont fontos megjegyezni, hogy nincs egyetlen helyes mód, ahogyan azt tenni kellene. A vezető személyén sok múlik, hogy miként tölti ki azt a keretet, amelyet Pitzele körülhatárolt.

Mielőtt leírnánk a bibliolog írásmegértés lépéseit, tisztázzuk azt a fogalomtárat, amellyel ez a hermeneutika dolgozik.

2.1. Fehér tűz és fekete tűz egymást feltételező fogalmai²⁵

A bibliolog technikához az a készség szükséges, hogy ne csupán a szavakat olvassuk, hanem a szavak között, sőt a sorok között is tudjunk olvasni. A zsidó hagyomány szerint a Szentírást fekete és fehér tűzből alkották. A fekete tűz a kézzel írt vagy nyomtatott fekete betűket, szavakat járja

---

²¹ Pitzele, Peter A.: *Our Father's Wells*, 11.

²² Uo. 10.

²³ Uo.

²⁴ Uo. 11.

²⁵ Uo. 23.

át, a fehér tűz a köztük lévő fehér térben ég. A fekete tűz rögzített, állandó és változatlan, míg a fehér tüzet a változó idők és a sohasem változó betűk találkozása és egymásra hatása gerjeszti. A fekete tüzet mindnyájan láthatjuk, akik a kanonizált szöveget olvassuk, a betűk és sorok között a fehér tűz pedig minden korban végtelen sok lehetőséget nyújt a szöveg megközelítéséhez és magyarázatához. A bibliológ írásmegértés a szöveg azon nyílt terein zajlik, amelyeket a fehér tűz hoz létre és a fekete tűz határol be.²⁶

A megértés folyamatát vezető személynek meg kell ismerkednie a régebbi és a jelenkori írásmagyarázatokkal és megközelítésekkel, hogy növelje a vezetői képességét, és hogy elmélyítse a lépések megtételéhez szükséges készségeit. Ki kell fejlesztenie egyféle megértést segítő képzeletet, könyveket kell olvasnia, filmeket néznie (például *Édentől Keletre* vagy *Tízparancsolat*), hogy megismerje, miként lehet új megközelítésben látni az ősi történeteket. Szabaddá kell tennie magát arra, hogy a fantáziája segítségével tágítsa a megértést, és bátran használja kreativitását.²⁷ Maga Pitzele is így haladt a módszer fejlesztésekor, és saját élményein keresztül értette meg, hogy ez a magyarázatoknak végtelen, kiaknázatlan területe, ahol mindenki a saját lelke és tapasztalata szerint szerezhethet bővebb ismereteket arról, hogy mi is rejlik a feketével írt betűk között és mögött.²⁸ A felfedező út biztató. Az általa idézett Abraham Joshua Heschel is azt vallja, hogy noha több mint kétezer éve folyamatos olvasták, elemezték és magyarázták a Bibliát, mégsem lehetett teljességében kiaknázni azt. Ma is olyan, mintha sosem nyúltak volna hozzá, sosem látták volna, és el sem kezdték volna olvasni. Itt kezdődik a kreatív és nyitott, értelmező bibliaolvasás útja, amelyet a folyamat vezetője kész bejárni a csoporttal. Ez az olvasásforma lassú. Minden ígét, állítmányt úgy lát, mint egy filmkészítő. A részleteket, amelyek hiányoznak a szövegből, el kell képzelni, akár többféleképpen is, és meg kell fogalmazni a kérdéseket, amelyekre válaszolva feltárulhatnak az ismeretlen részek.²⁹

Álljon itt egy példa arra, hogyan is működhet a kreatív fantázia a bibliológ írásmegértés alkalmazásakor:

---

²⁶ Pitzele, Peter A.: *Scripture Windows*, 23–24.

²⁷ Uo. 24–25.

²⁸ Uo. 25., ahol Pitzele Kushner, Laurence: *The River of Light: Spirituality, Judaism, Consciousness*. Jewish Lights Publishing, Vermont 1995, 15-re hivatkozik.

²⁹ Pitzele, Peter A.: *Scripture Windows*, 26.

„Az asszony úgy látta, hogy jó volna enni arról a fáról, hogy csábítja a szemet, és kívánatos is az a fa, mert okossá tesz: szakított hát a gyümölcséből, és evett. Adott a vele levő férjének is, és ő is evett.” (1Móz 3,6)

A számunkra fontos igék: „szakított”, „evett”, „adott”, „evett”. Ha közelebb megyünk a történethez, rengeteg kérdés vetődhet fel. Hogy érezte magát Éva, amikor leszakította, amikor ette, amikor adta a gyümölcsöt? Ádám hogyan vette el? Miért ette meg, és hogyan történhet ez: gyorsan, figyelmesen, lopva, hirtelen, elbambulva? A sajátjából adott Ádámnak, vagy újat szakított neki? Mennyi idő múlva adott a gyümölcsből Ádámnak? Beszélhetek közben valamiről?³⁰ Ahogy ráközelítünk a történetre, elkezd kibontakozni egy történet az írott történetben. Ez az, amikor a fehér tűz felgerjed. Amikor minden apró részletében képzeljük el ezt a történetet, akkor jövünk csak rá, hogy mennyi mindent kihagy az írott történet.³¹

Első látásra szokatlan lehet az ilyen típusú szövegértés-megközelítés, de ha a történet motívumait nézzük, a kísértést, az engedetlenséget vagy a bátorságot, akkor jövünk rá igazán, hogy Éva és Ádám drámája mennyire a mi életünk drámája is.

2.2. Elmozdulás a kommentártól a bibliolog írásmegértés felé

A kommentárok esetében a kommentátor, az „én” kap hangot: megállapít valamit vizsgálatának „tárgyáról”, a bibliai szövegről, amely néma marad. A bibliolog írásmegértésben a szöveggel való találkozás egy „én” és „te” viszonyában történik.

Az a munkahipotézisünk, hogy a bibliai elbeszélésben több élet és hang van, mint amennyit a szavak zárnak magukba. Én, az olvasó úgy találkozom az elbeszélés szövegével, mintha egy élő személlyel találkoznék: úgy szólok hozzá, és úgy teszem fel a kérdéseimet neki, mintha a szöveg a saját hangján tudna válaszolni nekem.

---

³⁰ „Kérdéseket tesznek fel a résztvevőknek, akiknek a bibliai szereplő nevében kell válaszolniuk a helyükön maradván. Például: Mire gondolsz, mit érzel? Mi az indítéked? Mi ilyen volt a gyermekkorod? Ez egyenesen a történet szívébe repíti az embereket: érzelmi mélységet és azonosulást vált ki a szereplő személy és a bibliai karakter között. A résztvevők éleslátó kommentátorok, akik együtt teremtenek egyféle spontán »modern midras«-t.” Unterman, Jael: How Does a Bibliodrama Work? In: *Jael Unterman* <http://www.yaelunterman.com/bibliodrama/> (2024 febr. 27.).

³¹ Pitzele, Peter A.: *Scripture Windows*, 27.

*A bibliolog írásmegértés akkor válik el a többi írásmagyarázattól, amikor a szöveg saját hangján válaszol nekünk.*³²

2.3. Hangot adni – kihangosítani³³

A bibliolog írásmegértés a leírtak mögötti mélységet feltételezi a bibliai karakterekben és eseményekben. Úgy közelít a Bibliához, mint amely élő történelem, emberi élettörténet. A bibliolog a történet jelenében zajlik, a szereplők jövője ismeretlen. Ha többet akarok megtudni egy bibliai szereplőről, helyszínről vagy tárgyról, egyenes kérdéseket kell intéznem hozzájuk. Ezután eljátszhatom a felvett szerepet, és válaszolhatok a kérdésekre. Ebben a megközelítésben a bibliai szereplők, események, helyek, tárgyak az én hangom vagy a csoport tagjainak a hangja által válaszolnak.

Amikor a bibliolog írásmegértés rendjén egyes szám első személyben szólalunk meg egy-egy bibliai személy, hely vagy tárgy szerepében, erre a „hangot adás” vagy „felhangosítás” kifejezést használjuk. Ez olyan *bibliodráma*, amelyben a szereplők belépnek egy-egy szerepbe, hangot adnak annak, vagy eljátszzák azt, és így a történet a jelenben bomlik ki. A vezetőnek az az elsődleges feladata, hogy a szerepükben tartsa a résztvevőket, és hogy végig jelen időben beszéltesse őket. A résztvevőknek nem viszonyulniuk kell a történethez, hanem bele kell lépniük abba és a saját képzeletüket használva belülről kell „kibeszélniük” a történetet. Amikor a szöveget olvasó, néző „én” és a szöveg egyé válik, és maga a történet kap hangot jelen időben, akkor „történik” a bibliolog írásmegértés.³⁴ Még abban az esetben is, amikor a bibliai szereplőt az elbeszélésben előforduló múlt felől kérdezzük, és aki hangot adva ennek az emlékeiről fog beszélni, stílusa és mondanivalója jelen idejű lesz, mert a jelenben, egyes szám első személyben emlékezik vissza.³⁵ A bibliolog írásmegértés egyfajta személyes bibliai „oral history” tapasztalatot és új látószöveket felfedezését tesz lehetővé. Eredeti és drámai kreativitást kíván, de nem akarja átlépni a „fekete tűz” határait; megmarad az eredeti szövegen belül, és nem akar változtatni rajta. Viszont a midrás lelkületével keresi a fekete betűkkel írt nagy történet altörténeteit és hangjait, eljátszik az elbeszélés következetlenségeivel, megválaszolatlan kérdéseivel, talányos összevetéseivel, párhuzamaival. Játszik a fehér tűzzel. A bibliolog

---

³² Pitzele, Peter A.: *Scripture Windows*, 28.

³³ Uo.

³⁴ Uo. 28–29.

³⁵ Uo. 30.

írásmegértés megengedi a friss megközelítést és az eredeti történetmesélést, hogy ezek is a bibliai szöveg megértését szolgálják. Érdekes gondolatjáték például a bibliai Évát megkérdezni: mit szól ahhoz, hogy bibliológ írásmegértéssel közelítettünk hozzá. A szerző szerint Éva hálás, mert hangot adtunk annak, hogy ő is élő ember, és bár a története nem változik meg, mégis eljátszhatott azzal a gondolattal, hogy mi lett volna, ha mégsem...³⁶

2.4. Néhány ismert kifejezés újrameghatározása

Színpad

A bibliológ módszer használatakor nincs színpad és nézőtér. Mindenki játszik valamilyen módon, aki jelen van. Itt a színpad az a tér, ahol az események történnek, a párbeszéd elhangzanak, még akkor is, ha például a munka közben mindenki a helyén ül egy asztal körül. Itt mindenki színész, s bár nincs adott szövegekönyv, és mindenki a színpadon van, kivéve a bibliológ vezetőjét, aki az egész munkát koordinálja és irányítja.³⁷

Színész, előadó

A színész, előadó a bibliológ csoport tagja, aki szerepelhet a székében ülve, vagy beléphet a színpadra adott pillanatban.³⁸

Forgatókönyv

A bibliológ írásmegértés esetében nincs forgatókönyv. A bibliológ csoport együtt alakítja ki azt az alapot, amivel dolgozik. Ez az adott bibliai szöveg közös felolvasásából, a saját tapasztalatokból, az improvizációkból, a szereplők közötti interakciókból és a vezető instrukcióiból alakul ki. A létrejövő történet sosem lesz ugyanaz. Még akkor sem, ha minden instrukció le lenne írva, mert a saját hang, tekintet, mozdulat, élmény mindig teljesen mássá teszi a bibliai szöveg életre keltét.

Rendező

A bibliológoknak van rendezője. Ő a munka vezetője, aki a saját tudására, tapasztalatára, szervező- és improvizációs képességére támaszkodik, miközben egyre beljebb vezeti a résztvevőket a bibliai szövegek által lehetséges tetteken.³⁹

---

³⁶ Pitzele, Peter A.: *Scripture Windows*, 31–32.

³⁷ Uo. 33.

³⁸ Uo.

³⁹ Uo. 34.

2.5. Az írásmegértés lépései a tevékenység vezetőjének szemszögéből

Bár a bibliológ módszer számos formát vehet fel, és a hossza néhány perctől több óráig is terjedhet, van pár vezérelv és rá jellemző eljárási mód, amelyet be kell tartani. Maga a folyamat mindig három részből áll: bemelegítés; eljárás (akció); visszapillantás, számbavétel.⁴⁰

A textus kiválasztásának módszertana

Első látásra úgy tűnhet, hogy a bibliológ módszer inkább a narratív textusokhoz illik, vagyis elbeszélte történetekhez, mert ezek esetében könnyű belépni a bibliai személyek szerepébe. Viszont nem szűkíthető le az elbeszélői részekre, hiszen a levelekkel, a zsoltárokkal, a próféta beszédekkel vagy a törvény szavaival is éppen úgy működik. Tény, hogy a felsorolt műfajokkal körültekintőbben kell dolgozni, és nagyobb felkészültség, több gyakorlat, tapasztalat kell hozzájuk.

Az elején semmiképpen ne válasszon a vezető nehéz, elvont vagy bonyolultabb és nehezen érthető szövegeket. Könnyen átlátható cselekményű, világos szereposztású bibliai részeket válasszon, hogy idővel megszerezhesse a tapasztalat adta kreativitást és magabiztosságot. Választhatja a kedvenc textusait is, hogy lássa, miként lehet megközelíteni azokat ezzel a módszerrel, és figyelembe veheti a hallgatóságot, hogy mihez tudnak kapcsolódni. Itt azért óvatosnak kell lenni, mert ha a textus túlságosan idomul a résztvevők saját élettörtéhez, akkor nem ők fognak a történetbe belépni, hanem a bibliai szereplők fogják játszani az ő élettörténetüket. Érdemes az elején általános, mindenkire vonatkozó témákat választani, például: szeretet, család, béke, összetartozás, bizalom, kétely, bátorság, félelem. De az egyházi évkört is javasolt figyelembe venni a történet kiválasztásánál.⁴¹

Javasolt kritériumok a textusválasztáshoz:

- a szöveg elbeszélő jellegű, és van kerettörténete (kezdődik és végződik);
- a szöveg emberi tapasztalatokról és kapcsolatokról szól (teológiai szövegeket csak megfelelő körben lehet választani, ahol a résztvevők képesek a szöveghez kapcsolódni);
- a szöveg szereplői felébresztik a velük való azonosulás vágyát a résztvevőkben, azaz érdekes karakterek, és többféleképpen lehet megközelíteni őket;
- a szöveg cselekménye világos és nem túl hosszú;

⁴⁰ Pitzele, Peter A.: *Scripture Windows*, 34.

⁴¹ Pohl-Patalong, Uta: *i. m.* 43–45.

- a szöveg megértése nem igényel külön ismereteket, vagy nagyon gyorsan át lehet adni a legszükségesebb információkat;
- a szöveg érzelmileg nem túl megterhelő (kerülni kell a „horror”-textusokat);
- a szöveg nem tartalmaz olyan zsidó-, vallás- és emberellenes sztereotípiákat, és ahol megjelennek az erre lehetőséget adó személyek, farizeusok, írástudók stb., ott a felolvasás rendjén lehet tisztázni, hogy a történetben mindenkire úgy tekintünk, hogy az illető az eseményekhez tartozik, és az események hozzá tartoznak. Ha mégis adódnak gondok ezzel kapcsolatban, akkor ezeket meg kell beszélni a résztvevőkkel, hogy az előítéletekből ki lehessen gyógyulni;
- a szöveg nem érintheti érzelmileg nagyon közelről a vezetőt, mert ebben az esetben nem tud független lenni, mindenre egyformán figyelni és visszajelezni; ha pedig friss élmény köti a szöveghez, akkor nehéz elfogadnia, hogy más olvasata is lehet, mint amit ő éppen megértett.⁴²

A szövegválasztáshoz hozzátartozik még a Biblia fordításának kiválasztása. Ennek illeszkednie kell a résztvevő műveltségéhez, olvasottságához és megértési szintjéhez. Lényeges, hogy ne használjunk magyarázatos Bibliát.

A bemelegítés

Ez a rész akkor kezdődik, amikor a vezető a kezébe veszi a Szentírást, és azon elmélkedik, hogy melyik történetet dolgozzák fel, s majd akkor ér véget, amikor az első résztvevő elvállalja a szerepét. Ezzel meg is kezdődik az eljárás.

A bemelegítés első felében a vezető bemelegít a facilitátori, illetve rendezői szerepére. A facilitátort fontos megkülönböztetni a rendezőtől. A facilitátor abban nyújt segítséget a csoportok tagjainak, hogy megértsék közös céljaikat, és segít megtervezni azt, hogy miképp érhetik el ezeket. Tehát nem mélyed el az elméleti és gyakorlati munkában. Neki nem szabad lelki értelemben túl mélyre vezetnie a csoportot, sem túl nehéz kérdések boncolgatásába mélyednie. Ő az, aki lehetővé teszi és megkönnyíti a folyamatokat, de nem „evez a mélyre”. A rendező megfelelő teológiai és terápiás képzésben vett részt, és célirányosan képezte magát arra, hogy professzionálisan vezessen ilyen folyamatokat.⁴³

⁴² Pohl-Patalong, Uta: *i. m.* 45–50.

⁴³ Pitzele, Peter A.: *Scripture Windows*, 35.

Miután sikerült kiválasztani a Bibliából a megfelelő szöveget, fel kell mérni, hogy milyen bibliológ írásmegértési lehetőségek rejtőznek benne. Elő kell készíteni egy játéktervet, a kérdések sorát, a belépési sorrendeket és az ütemtervet. Mi az, amit a vezető olvas, mond, játszik? Ennek a folyamatnak a része a kommentárok tanulmányozása, a gondolkodás, az exegézis. Ilyenkor a vezető a fekete tűz tanonca, hogy felgerjessze a fehér tüzet, megmozgassa a képzeletet. Ilyenkor szorong, és mindent megtesz, hogy eloszlassa szorongását. Beszél a barátaival, megvitatja az ötleteit kollegáival, még naplót is írhat, vagy bármi más eszközt is felhasználhat, s eközben ráhangolódik a folyamatra. Mivel a vezető számára nincs semmi előre megírva, képessé kell tennie magát arra, hogy másokat képessé tegyen a foglalkozásra.

A ráhangolás következő részében a lehetőségeket és a korlátokat kell számba venni, hogy mire alkalmas a csoport, mennyi idő áll rendelkezésükre, hol tartják a foglalkozást: templomban, osztályteremben, kultúrházban, lakásban vagy a szabadban.⁴⁴

Ezek után a vezető eldönti, hogy mi legyen első szín, ki legyen az első belépő, és megfogalmazza az első kérdést, amely vonatkozhat reakciókra, gondolatokra, érzelmekre, vágyakra, motivációkra vagy kapcsolatokra, és mind értelmi, mind érzelmi szinten megérintheti a szerepbe lépett résztvevőket. Miközben tervez, a vezetőnek el kell gondolkodnia a kérdésekre adható válaszokon, s ha egy kérdésre csak egy válasz adható, akkor más kérdést kell megfogalmazni. A kérdés megfogalmazásánál külön kell vigyázni arra, hogy az arra adható válaszok ne ütközzenek a „fekete tűz”-be, azaz a Szentírás betűk által körülhatárolt valóságába, ugyanis a bibliológ módszer használata közben a bibliai szereplők nem kerülhetnek önellentmondásba vagy következetlenségbe. A fehér tűz csak a Biblia által meghatározott „fekete tűz” körül lobbanhat fel.

Mielőtt a bemelegítés első fázisa véget érne, a vezető határozza meg pontosan, hogy miként kezdődik a bibliológ, és hogyan ér véget, azaz írjon meg előre néhány sornyi prológust és finálét.⁴⁵

A bemelegítés második fázisa formálisan azzal kezdődik, amikor a vezető belép a csoporthoz a közös foglalkozás terébe. Ekkor kell a jelenlevőket munkacsoporttá alakítani. Meg kell szüntetnie a színházi, nézőközönségi passzív várakozás magatartását és a jó válasz–rossz válasz tantermi szemlé-

---

⁴⁴ Pitzele, Peter A.: *Scripture Windows*, 35.

⁴⁵ Pohl-Patalong, Uta: *i. m.* 53–58.

letmódját, és késszé kell tennie a jelenlevőket a bibliolog írásmegértésben való részvételre. A vezető tegye lehetővé a kérdések, a félelmek megfogalmazását, a szerep visszautasításának lehetőségét és a megfigyelő szerepet is, és tegyen meg mindent annak érdekében, hogy a saját, vezető szerepbe történő bemelegítése a csoport bemelegítése is legyen a szerepjátékba.⁴⁶

Az eljárás (akció)

Az eljárás vagy akció azzal kezdődik, hogy egy résztvevő hangot ad egy bibliai szereplőnek. Fontos, hogy ez nem követel különösebb mozgást. A mi szempontunkból akcióba lépnek azok is, akik a helyükön maradván adnak hangot a Biblia szereplőinek. A szöveg mondása közben minden mozdulat, a hangszín, fej-, kéz- és testtartás bibliodramatikus cselekedet. Nem szabad elfelejteni, hogy improvizálók és amatőrök, és szükségük van a vezető segítségére.

A szerepeket először a „fekete tűz” teréből vesszük, a bibliai történetben valóban szereplő emberek, állatok és tárgyak kapnak hangot, de a „fehér tűz” teréből is bátran vegyünk szerepeket. Egy szolgáló, egy testvér, szülő, barát, kedvenc állat vagy az események háttérében meghúzódó tárgy is „szóhoz juthat”. Itt jegyezzük meg, hogy a vezetőnek nagyon óvatosnak és körültekintőnek kell lennie Isten, Jézus vagy az angyalok szerepének a kiosztásakor, mert olykor a résztvevők ellenállásába ütközhet. Amikor felveszeti a történetet, ezt előre tisztázni kell, és ha szükséges, akkor ezeknek a szereplőknek a szavait egyszerűen csak olvassák fel a szövegből, de itt nem adunk lehetőséget a kérdések feltevésére. Ha azonban a csoport vállalja, hogy nem tér el a biblikusságtól, és így megéli ezeket a szerepeket, akkor a vezetőnek meg kell engednie ezt, mert megrendítő felismerésekhez vezethet.

Az eljárás alatt a kérdések és a „visszhangzás” mellett az interjú is használható eszközként. A vezető akkor veszi fel a visszhangzás pozícióját, amikor a szereplő mellett áll és felerősíti azt, amit mondott. Interjút pedig úgy készít, hogy átlép a szemközti oldalra, és „te”-ként kérdezi tovább és viszi mélyebbre a szereplőt. Itt már nemcsak kiemelve ismételi, hanem behoz új kérdést is. A válaszadásnál ismét visszalép, és visszhangozza, azaz felerősíti a választ. Interjúnak nevezzük azt is, amikor a vezető megmarad a visszhang pozíciójában, s csupán felviszi a hangot, vagy kiegészíti egy kötőszóval, és ezzel biztatja a szereplőt, hogy folytassa, beszéljen tovább. Viszont az interjú

---

⁴⁶ Pitzele, Peter A.: *Scripture Windows*, 36.

sosem szolgál arra, hogy valakivel kijavíttassuk az állítását vagy ráerőltessük a saját meglátásunkat. Az interjúban nincs elvárás, rávezetés, csak biztatás a folytatásra, s nem lehet eltérni a „fekete tűz” kereteitől. Nem lehet ilyen kérdést feltenni: Ezt most komolyan gondoltad? Sem pedig olyanokat, amelyekre igennel vagy nemmel lehet válaszolni.⁴⁷

Amikor a történet véget ér, vagy az eljárásra szánt idő lejár, a folyamat második részét is le kell zárni. Következik az utolsó „felvonás”.⁴⁸

Visszapillantás (számbavétel)

Ez a rész a történetben eljátszott utolsó szótól a találkozó befejezéséig tart. Itt kifejezetten meg kell tiltani, hogy a szerepükben maradvá beszéljenek, mert újra önmaguk kell legyenek, akik a történetbe való belépés előtt voltak. Ha visszalépnek a szerepbe, akkor újra az eljárás fázisban találjuk magunkat.

A visszapillantásra minden alkalommal időt kell szánni, nem lehet megspórolni. Ahogyan a bemelegítés híd volt a szerepjátékba való belépésbe, úgy a visszapillantás hídja vezet vissza a saját, földhözragadt életünkbe, a saját önazonosságunkhoz. A híd hossza öt lépés. Az elsőt kötelező megtenni, a többit lehetőség szerint ajánljuk.

- *Kilépés a szerepből*: a vezető megkérdi, hogy kivel beszél, és megkéri, hogy a résztvevő rázza le magáról a szerepet.
- *Megosztás*: itt a résztvevők arról beszélnek, milyen volt nekik a szerepben lenni. Csak egyes szám első személyben beszélhetnek a szerepről és az élményekről, sosem a szerepből és sosem másokról. Így lehet elejét venni a sértő vagy kritikus magatartásnak.
- *Exegézis*: itt a vezető tanárként lép fel, és rámutat, hogy a bibliológ módszer miként segítette a többi, hagyományos magyarázati formát, illetve a jobb írásmegértést. Ez is segíti a szerepből való kilépést és a jelenbe való visszatérést. Főleg teológusok, rabbik és más oktatásban résztvevők esetében ajánlott.
- *Tanácskozni más forrásokkal*: a bibliológ módszert követően nagyon hasznos együtt megnézni más magyarázati forrásokat és összevetni ezeket a saját tapasztalatokkal. A csoport tagjai ilyenkor mélyülhetnek el az írott magyarázatokban, vagy juthatnak újabb meglátásra, megértésre. Amikor régi magyarázatok ismertetésére kerül sor, a vezető tudatosítja

⁴⁷ Pohl-Patalong, Uta: *i. m.* 67–69.

⁴⁸ Pitzele, Peter A.: *Scripture Windows*, 36–37.

a résztvevőkben, hogy ők egy több évezredes megértést és magyarázatot kereső kör tagjai.

- *Feldolgozás, kiemelés*: itt arról lehet beszélni, hogyan miként alkalmazta a vezető a bibliolog módszert. A csoporttagok gyakran kíváncsiak arra, hogy a vezető miként hozta meg a maga döntéseit a megtett lépésekkel kapcsolatban, miért éppen azokat a kérdéseket tette fel, miért éppen azokat a karaktereket emelte ki stb. Fontos megbeszélni azt is, hogy ki miként érezte magát az improvizáció közben. Rá lehet kérdezni technikákra, beszélgetni lehet a szépségről és a tehetségről. Ez a lépés különösen azoknál a csoportoknál nagyon fontos, akik maguk is facilitátorok szeretnének lenni. Itt megszűnik a dráma varázsa, és a szakma kap szót.

A bibliolog írásmegértésnek nincsenek előírt eszközei, Pitzele mégis javasol néhány olyan eszközt, amely megkönnyíti a munkát: az „üres széket”, a „visszhangot” és a „megkettőzést, sokszorozást”.

Az üres székek

Az üres székek tárgyi segítőeszközök a bibliolog módszerben. Ezeket egy ötlet kibontására, egy jelenet elhatárolására vagy egy belső állapot szimbolizálására használhatjuk. A bibliolog írásmegértés teljes ideje alatt segítik a csoportot abban, hogy összpontosítani tudjanak, és valóssá, kézzelfoghatóvá tudjanak tenni egy-egy helyzetet. Pitzele olyan fontosnak tartja ezeket, hogy nélkülük hozzá sem fog a munkának. Hasznosak, amikor nemcsak elbeszélni kívánja a bibliolog írásmegértés mibenlétét, hanem láttatni is; és akkor is hasznosak, amikor egy szerepet több szereplővel is el akar játszani. Nagyszerűen el lehet választani a játékteret a szemlélőktől vagy a külvilágtól, hogy az jelezze a határt a hétköznapi és a szerepjáték valósága között. Van, amikor csak arra használja, hogy egy szerepjátékos erre a székre üljön át, hogy jól látható is legyen, ne csak hallható.⁴⁹

A visszhang

A másik eszköz a vezető hangja, amivel visszhangozza és felerősíti a szereplő hangját, vagy rákérdez arra, és ezzel segíti fenntartani és elmélyíteni a szerepet. Bármilyen jól is sikerült a bemelegítés, mindig van egy kis szégyenlősség és visszafogottság a szerepjátékosok között. Csendben maradnak, vagy csak nagyon röviden válaszolnak a feltett kérdésekre. A szereplők kihangosítása nagyon tömör és puhatólózó. Gyakran kiesnek a szerepből, és

⁴⁹ Pitzele, Peter A.: *Scripture Windows*, 39–41.

szinte hallani, hogyan száll el a szerepjáték belső energiája az ő részleges részvételük résein keresztül. A visszhangzás eszköze abban segíti a facilitátort, hogy jobban bevonja a szereplőket saját szerepükbe, és hogy ki tudják hangosítani azt, amit az illető bibliai karakter ki akar fejezni a szereplő által. Van, amikor a vezető a saját kérdését kell visszhangozza; van, amikor vissza kell kérdeznie a szereplőre, hogy az bővebben kifejthesse mindazt, amit mondani akart; van, amikor valami részletre vagy éppen általános jelentésre összpontosít; és van, amikor átfogalmazza, átkeretezi, kiegészíti a szereplő szavait.

Ennél az eszköznél fontos a türelem, mert van, amikor a visszhangra is csak később jön válasz, és a facilitátornak soha nem szabad átvennie a szerepet, csupán csak tisztázni, felhangosítani, megerősíteni, árnyalni, kinyitni és folytathatóvá tenni, amit a szereplő mondott. A vezetőnek csupán kísérnie és bátorítani, lendítenie kell a szereplőket, és el nem felednie, hogy ő csupán a visszhang, és nem az a hang, amelyet a résztvevők adnak a karakternek.⁵⁰

Megkettőzés, sokszorozás

Ez az eszköz arra szolgál, hogy többen is eljátszhassanak egy szerepet egy szerepjátékon belül. A vezető megállítja a cselekményt, leteszi az egyik üres székbe az addig elhangzottakat, és arra kéri az ott lévőket, hogy most ne gondoljanak a többi karakterre, csak arra az egyre, akinél a vezető megállította az események előrehaladását. Mindenki az adott karakterre gondol, majd belül a második székbe, hogy hangot adjon neki, a gondolatainak, az érzéseinek, a hangulatának. Az is megoldás, ha mindenki a helyén maradva egészíti ki a történetet, vagy az addig a karaktert játszó mellé, elé vagy mögé állva beszél, és ezzel is kifejezésre juttatja, hogy milyen pozícióból változtatna a helyzeten. Eközben az is kiderül a résztvevők számára, hogy egy karakternek nemcsak egyféle hangja lehet, hanem minden jelenlevő hangot adhat neki a saját személyisége szerint. Ilyenkor az addig be nem lépő csoporttagokat is be lehet vonni, akik lehet, hogy egy hosszabb szerepjátékot nem vállaltak volna el, de egy kérdés kapcsán ők is meg tudnak nyilvánulni, mondhatnak valami mást, mint ami addig elhangzott.

Ez az eszköz lehetőség arra, hogy a csoport, mint közösség, adjon új megközelítést és hangot egy-egy karakternek, aki immár kaleidoszkópszerűen, új meg új aspektussal mélyítheti a megértést, s a kialakuló kép nem állókép,

---

⁵⁰ Pitzele, Peter A.: *Scripture Windows*, 41–47.

hanem montázs. Emellett lehetőséget ad a karaktert játszó résztvevőnek arra is, hogy átadja a helyét, leüljön, és már csak mint megfigyelő kövesse az eseményeket, tehát lehetőséget ad a feltűnés nélküli kiszállásra a játékból.

A felsorolt eszközök mellett van még egy körülírhatatlan eszköz: a vezető és a szereplők testbeszéde és metakommunikációja, ami szintén hozzájárul ahhoz, hogy a bibliolog írásmegértés sikeres legyen. Ennek a tudatos inspirálása és használata nagyon sok gyakorlást igényel a vezető részéről, de megéri, mert a résztvevők sokkal mélyebb megértésre tehetnek így szert.⁵¹

3. Miért és hogyan hasznosítható a módszer a felnőtt katekézisben?

A Magyar Református Egyházban a huszadik században a katekézis két irányban fejlődött: az egyik az iskolában tanítható tartalmak és a hozzájuk kapcsolódó módszerek, amelyet a valláspedagógia tárgykörébe utalunk; a másik a gyülekezetben átadható mintaviselkedés és tartalmak a hozzájuk kapcsolódó módszerekkel, amelyet a gyülekezetpedagógia megjelöléssel láttunk el. Mindkét pedagógia az egyház tanítvánnyá válást elősegítő szolgálatát hivatott támogatni. Ez a szolgálat különösen nehezzé lett a huszonegyedik század első negyedében, amikor a keresztyénség a legüldözöttebb vallás a földön, és bár magyar nyelvterületen ez nem jelent tettelegességet, de nagyon sok megvetésben, nevetségessé tételben és megkérdőjelezésben van része. Tanítvánnyá tenni és tanítvánnyá lenni sajnos a korszak minden tudományos eredménye ellenére sem lett könnyebb. Külön gondot jelent az is, hogy a jólérsétség vette át az elméleti és tapasztalati tudás helyét.⁵² Ha valaki már találkozott egy információval, tudni véli az illető tartalmat. Sajnos egy információ ismerete a legritkábban van hatással az egyén személyiségének többdimenziós fejlődésére és kiteljesedésére.

Napjainkat tehát folyamatos kutatás jellemzi: milyen módszerekkel és eszközökkel végezhetjük a katekézis szolgálatát, amely az élethosszig tartó tanulás területe lett? Hogyan bővíthetnénk Szentírással kapcsolatos tapaszt-

---

⁵¹ Pitzele, Peter A.: *Scripture Windows*, 48–51.

⁵² „Nagyon lesarkítva az információ adat, ami a megértéshez szükséges, a tudás a megszerzett ismeretek rendszere, amelyet a gyakorlat közben nyerünk.” Bereczki Enikő: *A rejtélyes Z generáció. Együttműködés a mai tizen- és huszonevesekkel*. HVG Könyvek, Budapest 2022, 305.

latati tudásuk tárát – Steigervald Krisztián szavaival az élménytartományunkat?⁵³

Álláspontunk szerint a tanulmányban bemutatott bibliológ írásmegértés kívül elvégzett mentalizációként⁵⁴ lehet alkalmas eszköz a most együtt élő generációk mindegyike részére a Szentírás mélyebb megértésének elősegítésében, és főleg megszerettetésében. Ugyanis a számokkal már kifejezhetetlen gigabájtok korában sem mondhatunk le a Szentírás megismerésének és megszerettetésének, az általa tanítottak követésének feladatáról. Ugyanis ez hozzátartozik a teljes emberséghez. Steigervald Krisztián generációkutató szerint:

„A fontosabb az, hogy a történelem, az irodalom és általában a kultúra, a matematika, a fizika, a kémia és a biológia összefüggéseinek ismerete és megértése nélkülözhetetlen az egyén belső integritásának és komplex gondolkodásának kialakulásához.”⁵⁵

A világháborúk után megszülető baby boomer generáció, az őket követő X, Y és Z generációk családban és munkahelyen együtt élve, dolgozva, de teljesen más kommunikációt használva kell hogy boldoguljanak egymással. A kemény munkához szokott és értelemvezérelt idősebb embereknek az 1990 után született, elsősorban érzelem- és vágyvezérelt digitális bennszülöttekkel és tartalomgyártókkal kell szót érteniük. Közös térben kell(ene) történnie a tanítvánnyá tevés és válás folyamatának. Az első lépés az lenne az immár nem kényszer szülte, hanem vágyott közös tér felé, hogy jobban megértsük a mai fiatalok megértési és tanulási folyamatait. A már említett generációkutató írja:

„A lexikális tudás elvetése a mai Z generációs gyerekek között is ciki, és még hosszú távon az is marad. Nem tudni, hol van New York, vagy milyen Sándor írta az *Anyám tyúkját*, nos, ez ciki. [...] A fentiek fényében

---

⁵³ Steigervald Krisztián: *Generációk harca a figyelemért. Hogyan tanuljunk egymástól, egymásért?* 4., változatlan utánnyomás. Partvonal Könyvkiadó Kft., Budapest 2024, 107.

⁵⁴ „A mentalizáció vagy reflektív funkció fogalma Daniel Dennett (1978, 1987) filozófus elképzeléséhez kapcsolódik. Reflektív funkciónak azt a képességet nevezzük, amelynek segítségével a gyermek nemcsak a másik személy felszíni viselkedésére tud reagálni, hanem saját magának a másik vélekedéseiről, érzéseiről, vágyairól vagy terveiről alkotott elképzeléseire is.” A mentalizáció fogalma. In: *Megoldás Központ. Lexikon. Pszichológiai fogalomtár*. [https://megoldaskozpont.com/lexikon/mentalizacio-fogalma/\(2024.marc.18.\)](https://megoldaskozpont.com/lexikon/mentalizacio-fogalma/(2024.marc.18.))

⁵⁵ Steigervald Krisztián: *Generációk harca. Hogyan értsük meg egymást.* 7., változatlan utánnyomás. Partvonal Könyvkiadó, Budapest 2024, 241.

nyugodtan leszögezhetjük, hogy az alapokat – jól meghatározva azoknak körét – mindenképpen meg kell tanulni és muszáj tanítani a jövőben is. [...] Ettől még igaz marad, hogy a tanulásnak és a tudásnak az a formája, amely a ma tanuló gyerekek szüleinek és tanárainak ismerős és természetes, bizonyosan a múlté. [...] A megoldás az lehet, ha azt tanítjuk meg nekik, ami segíti őket a későbbi folyamatos tanulásban.”⁵⁶

A megtanítandó és megszerettetendő tartalmak mellett tehát nemcsak azt kell megmondani a mai tanulóknak, hogy mit kell megtanulni, hanem azt is, hogy miként, azaz milyen készségeket fejlesszenek a tanuláshoz.⁵⁷ Mi, boomerek és X-esek is újra kell hogy gondoljuk az átadó oldalán a feladatokat, ha

„[...] a Z-sek élménykeresők, kudarc- és konfliktuskerülők, erősen vizuális típusok is egyben. Esetükben a frontális, poroszos típusú oktatás biztos kudarcra van ítélve. [...] A jövő sokkal inkább a digitális pedagógia.”⁵⁸

A 21. század oktatása egy partneri, „behuzalozott”, kortársorientált és énközpontú társadalom oktatása.⁵⁹ Viszont a személyes kapcsolatban átadott, élményszerű ismeretnek erősebb hatása lehet, s a bibliolog írásmegértés adta találkozások a Z generáció számára is érdekesekek⁶⁰ lehetnek. E módszer használata közben „igyekszünk feltárni és analizálni a résztvevők érzéseit,

⁵⁶ Steigervald Krisztián: *Generációk harca. Hogyan értsük meg egymást*, 242–243.

⁵⁷ „– hogyan kell gyorsan és célirányosan információt keresni a neten, hogyan kell jól felépített információs könyvtárakat létrehozni, menteni, tárolni;

– a lényeg kiszűrésének képessége, megfogalmazása és továbbítása írott vagy képi formában;

– elemzés és szűrés képessége: csak a számukra fontos és a megoldandó problémához szorosan kötődő információt tároljuk;

– minden hasznos, ami a gyors alkalmazkodóképességet fejleszti;

– önismeret: saját hely és szerep a világban, az állandó változásban;

– kommunikációs készségek: logikus, strukturált, kreatív és dizájn gondolkodás; idegen nyelv-ismeret.” Uo. 243–244.

⁵⁸ Uo. 246.

⁵⁹ Steigervald Krisztián: *Generációk harca a figyelemért. Hogyan tanuljunk egymástól, egymásért?* 267.

⁶⁰ „Tévedés azt hinni, hogy a Z-sek nem tudnak koncentrálni. Képesek rá, nagyon is, ha olyasmivel foglalkoznak, ami igazán leköti őket, élményt ad nekik, és amiről úgy érzik, hasznukra is válik. [...] A Z-sek nagyon is szem előtt tartják a saját érdekeiket, és fel is ismerik őket.” Steigervald Krisztián: *Generációk harca. Hogyan értsük meg egymást*, 248–249.

motivációit, céljait, megküzdési technikáit, közben pedig folyamatosan reflektálunk a bennünk zajló folyamatokra”.⁶¹ Mivel a „rövid és erősen vizuális tartalmakhoz, valamint a multitaskinghoz szokott nemzedéknek az elmélyülés készsége lett mára az igazi nagy kihívás”,⁶² az az álláspontunk, hogy a bibliológ írásmegértés alkalmas eszköz lehet ennek a készségnek a fejlesztésében, ami nemcsak a Biblia tartalmának megismeréséhez és megszeretéséhez járul hozzá, hanem az egész személyiség teljesebbé tételéhez is. A Szentírás által biztosítja a szociális és érzelmi⁶³ tanulást, amely elengedhetetlen a keresztyén ember fejlődéséhez,⁶⁴ illetve lehetővé teszi, hogy korunk egyik rákfenéje, az elidegenedés⁶⁵ elkerülje őt. Lehetővé teszi az önreflexiót, amelyre sajnos az általános oktatási körülmények között nagyon kevés lehetőség van,⁶⁶ és a társas tanulást is életkortól függetlenül, ami pedig a generációs szakadékot képes csökkenteni.⁶⁷

Összefoglalásként megállapíthatjuk, hogy a bibliológ írásmegértés hatékony eszköz lehet a katekézis valláspedagógiai és gyülekezetpedagógiai for-

⁶¹ Scheer Katalin: Nem arra születünk, hogy olvassunk. In: *hvg.hu*. https://hvg.hu/kultura/20210520_Nem_arra_szuletunk_hogy olvassunk (2024. márc. 18.).

⁶² Bereczki Enikő: *i. m.* 275.

⁶³ „Az érzelmi intelligencia a saját érzések tudatos felismerésének és kezelésének képessége, amely magában foglalja az önmérsékletet, együttérzést, önmagunk motiválását és a kitartást is.” Tari Annamária: *Z generáció*. Tercium Könyvkiadó, Debrecen 2011, 335.

⁶⁴ „A SEL abból a felismerésből indul ki, hogy az érzelmi és a társas készségek, képességek fejlettsége, illetve alulfejlettsége erősen befolyásolja az egyének fizikai és lelki egészségét, társas kapcsolataik, valamint iskolai és szakmai teljesítményük sikerességét (Elbertson, Brackett, Weissberg, 2003).” Zsolnai, Anikó: Szociális tanulás – szociális viselkedés. In: Benedek András – Golnhofer Erzsébet (szerk.): *Tanulmányok a neveléstudomány köréből*. MTA Pedagógiai Tudományos Bizottság, Budapest 2013, (55–77) 72.

⁶⁵ „A jóléti társadalom, a fogyasztói kultúra, a gombnyomásra elérhető kényelem fenntartása egyre több súlyos kihívás elé állítja a bolygónkat – amelyek a fiatal generáció égető kihívásai is –, és a mentális problémák veszélye mellett elidegenedésről is beszélnek.” Bereczki Enikő: *i. m.* 324.

⁶⁶ „Ma az önreflexió, amire mindenkinek a legnagyobb szüksége lenne – az a képesség, hogy felismerjük saját érzelmi reakcióinkat és mások érzelmeire adott válaszainkat, mindezt egy kongruens képbe rendezve a magunk ismeretében – nincs a prioritások között.” Tari, Annamária: *Online illúziók – offline valóság*. Tercium Könyvkiadó, Debrecen 2019, 87.

⁶⁷ „Minthogy az ember társas lény, a tanulásunk nem csak egyéni, hanem interperszonális és intergenerációs is.” Gyarmathy Éva: Diák3.0 – A határtalan lehetőségek generációja. In: *Oktatás-Informatika VII.* (2015/1), *Digitális nemzedék konferencia 2015.* (különszám), (32–42) 32.

máiban, és minden korosztályban hozzájárulhat az öntudatos, Istennel ápoltság kapcsolatában és emberekkel vállalt közösségében elkötelezett Krisztus-tanítvány kifejezéséhez.

* * *

Bibliolog as Scriptural Interpretation.
Modern “Midrash” as a Possible Method in Catechesis

This research delves into the bibliolog approach to interpreting the Holy Scriptures, a technique often termed as “modern midrash” and not widely recognised in Hungarian-speaking regions. Originating from America, bibliolog diverges from the European tradition of bibliodrama or biblical drama, focusing instead on seeking to grasp the biblical narrative and can simultaneously embody the roles of active participants and keen observers, fostering personal introspection in real time. The paper elucidates how the bibliolog method can serve as a potent instrument in both religious and ecclesiastical pedagogy, enhancing catechetical practices. It underscores the method’s potential to cultivate a conscious connection with God and to nurture a community of devoted followers of Christ across diverse age groups, all while fostering self-awareness and spiritual commitment.

Keywords: bibliolog, bibliodrama, story-telling, Midrashic interpretation, Scripture, catechesis, self-awareness, community.